

אגרות הר"ף

משפטים

ג' אגרות מרכיני הארמו"ד רבי יאשיהו יוסף פינטו שליט"א ובהם עצה לחיים, מעשי קדמונים, הדרכות ומנהגים, עצות מוסריים וניצוצי אורים, אור מישרים, ממעין תורה טובעים, ליישר הלכות ולטהר המעשים + אגרות שנכתבו בידי רבינו שליט"א מתוך חזון יאשיהו תשע"א + ערש"ק פרשת משפטים, שכט תשפ"ב

עֲשֵׂה לְךָ סִיג וְהִתְרַחַק מֵרַע

הרע בעצמו.

וכשנתבונן בדברי חכמינו ז"ל נראה עד כמה גדול כוחו של סיג להרחיק את האדם מן העברה, דהנה נצטוינו בתורה במצות כסוי הדם, וכשאדם יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפרך את דמו וכסוהו בעפר (ויקרא יז יג), וטעם המצוה כתבו הראשונים (בספר עיר מקלט בשם בעלי הנפש) שכידוע יש אסור לאכל דם כי הדם הוא הנפש, ואמרו חז"ל (ספרי יב מב) רבי יהודה אומר, שהיו בני ישראל שטופים לאכל את הדם, לפיכך הצריך לומר רק חזק לבלתי אכל הדם.

ומתוך החשש שמא כשהאדם יראה את הדם הולך לאבוד ויבוא לאכלו, על כן נצטוינו לכסות את הדם. ודוקא דם חיה ועוף שדמם דק יש חשש שמא יבוא לאכלו ועל כן צריך לכסותו, אבל דם בהמות שהוא עבה וגס אין צורך לכסותו משום שבלאו הכי נפשו של אדם קצה בו.

נמצאנו למדים, שאף על פי שבני ישראל היו להוטים אחרי אכילת דם, עד שהצריך הקב"ה לצוות על אסור אכילתו בלשון תקיפה, ואמר: "רק חזק לבלתי אכל הדם", מכל מקום די בכסוי הדם כדי למנע את האדם מאכילתו.

ולכאורה קשה, הלא האדם יוכל להסיר את העפר מעל גבי הדם ויאכלנו, ואם כן מה הועילה התקנה. אלא מוכח מזאת, שכאשר האדם עושה לעצמו סיג, ואפלו שהוא מעשה קטן ומועט, בכל זאת מועיל הדבר כדי שלא יבוא לעשות את גוף האסור.

אך אם האדם לא יעשה מעשה, ולא ישים לעצמו גדר וסיג יכול לבוא לידי חטא, שהרי נפסק להלכה בשלחן ערוך (יו"ד כח), כסה הרוח את הדם בעפר

לכל בני קהלת קדש שובה ישראל, ישאו ברכה מאת ה', ובכל אשר תפנו ברכת ה' עליכם.

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", דיני המשפטים פותחים בדיני עבד עברי הנמכר בידי בית דין, ונתנה התורה כח בידי בית הדין למכור את הגנב, כדי שיוכל לפרע את חוב גנבתו. ולא בכדי פתחה התורה את דיני המשפטים, בדיני עבד עברי, ללמדנו, על הפח הנתון בידי חכמי ישראל, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדו, תורת ה' תמימה יחד עם הסגים שקבעו חכמי ישראל.

כי חכמת התורה עמקה מי יכילנה, וירדו חכמים לסוף דעתו של אדם, שלפעמים קשה לו להשמר מן החטא, לכן כאשר דברי התורה ומשפטי ה' משתלבים יחד עם הדינים שקבעו חז"ל, ועם הסגים וההרחקות שקבעו חכמים, אז צדקו הם יחדו. כיון שאי אפשר לאדם להיות נבדל ומפרש מהרע ביום אחד ובשעה אחת, וצריך לזה עבודה ועמל גדולים ביותר.

על כן, העצה להתחזק בזה היא, שיעשה האדם לעצמו גדרים וסגים כדי להתרחק מהרע, או אז לאחר שיגדר עצמו, שוב לא יפשל בעשית רע או באהבת הרע.

כי עקר ההליכה אחר הרע נובעת מתוך ההרגל והתדירות עם הרע, ומתוך ההרגל והקרבנה סוף שיבוא האדם לעשות הרע בעצמו. ומשום כך אמרו חז"ל (אבות א ז) הרחק משוכן רע ואל תתחבר לרשע, משום שעצם השכנות עם הרשע גורמת לאדם אט אט לנהג במעשי רשע בעצמו, ואף על פי שהוא עצמו מעקרו ויסודו הוא צדיק. אך כאשר האדם גודר את עצמו ועושה סגים יוכל להמלט מעשית

ראויים על פי הדין והישר לעשותם.

וכעין זאת מצאנו עוד במה שאמרו חז"ל (מנחות מ"ד ע"א) השוכר בית בחוצה לארץ כל שלושים יום פטור ממזוזה, אבל השוכר בית בארץ ישראל עושה מזוזה לאלתר מפני ישוב ארץ ישראל. וכתב רש"י, משום ישוב ארץ ישראל דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנה. אי לכך בקשי יוצא ממנה מפני טרח מזוזה אחרת. ואפילו יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזמנת במזוזה, ונמצאת ארץ ישראל מישיבת.

הרי לנו כמה גדול כוחו של סיג, שמאחר שקבע מזוזה באותו בית, מחמת כן ימנע לעבר לחוץ לארץ ללכת לדור במקום שלבו חפץ, ואע"פ שטרחה מועטת היא. אלא כיון שהניח מזוזה בפתח הבית, גלו לנו חז"ל שבזה הוא כבר עשה מעשה של קביעות דירה בארץ ישראל, כיון שיהיה קשה לו לעזב את דירתו, מחמת הטרחה המועטת שיש לו לטרח בקביעת המזוזה.

לכן מזה נלמד להוסיף לקח, ולקדש עצמנו במותר לנו, ולגדר ולעשות סיגים ומשמרת למשמרת, ובזה ננצל מן החטא ומכל דבר רע.

וכאשר האדם עושה לעצמו סיג ומשמרת גם שאינו מחייב בה, בזה הוא מכניס את עצמו בכלל אוהבי ה' ששונאים את הרע ומתרחקים ממנו בתכלית הרחוק, ועל ידי כך יקבל סיעתא דשמיא מיחדת להנצל מכל רע, ולדעת לכון לאמיתה של תורה, ללכת בדרך האמתית העולה בית אל.

פטור מלכסותו, ואם חזר ונתגלה חייב לכסות. אבל אם הוא עצמו פסחו, ונתגלה מעצמו אינו חייב לכסותו פעם אחרת. ואפשר לבאר את ההבדל בין שני המקרים, שכאשר עשה האדם בעצמו את מעשה כסוי הדם, כבר קבע בעצמו סיג והרחקה מן הדם, ולכן גם אם חזר הדם ונתגלה אין צריך לחזר ולכסותו, כיון שמכל מקום כבר פעל האדם בעצמו את הפעולה הנצרכת.

אבל אם נתכסה הדם ע"י הרוח, וחזר ונתגלה, צריך לחזר שנית ולכסותו, שהרי כעת הדם עומד גלוי ואפשר שיתגבר עליו יצרו ויבוא לאכלו, שהרי לא עשה בעצמו סיג וגדר למנע מעצמו את אכילת הדם, משום כך צריך לחזר ולכסותו בשנית כדינו.

ועל פי זה יובן מה שנפסק להלכה בשלחן ערוך (א"ח ק"פ) שנוהגים לכסות הסכין בשעת ברכת המזון, ונהגו שלא לכסותו בשבת ויום טוב. ומובא בבית יוסף (שם) טעם לדבר בשם רבנו שמחה, משום שפעם אדם אחד כשהיה מברך ברכת המזון והגיע לבונה ירושלים נזכר בחרבן הבית ומרב צערו נטל הסכין ותקע בבטנו, ומשום כך נהגו לסלק הסכין בשעת ברכת המזון.

ולכאורה מה יועיל כסוי או סלוק הסכין מעל השלחן, הלא אם האדם יצטער כל כך בשעת הברכה מי יעצר בעדו מלקחת הסכין ולסכן את עצמו, ואם יש בדעתו לעשות את המעשה ילך ויקח את הסכין ממקום שהניחו שם. אלא למדים אנו, שכאשר עושה האדם סיג לעצמו, וגורם לעצמו עצירה או שהיה, ואפילו שהיא קטנה ומועטת, בכ"ז יש בכוח אותו סיג או מעצור להניא אותו מלעשות את הדבר או המעשה שאינם

הוכחה בכבוד נושאת פרות

כבוד, לחבר אותו על בעל בית צדיק ונאמן, ירא ה' וחסידי. שהן מי יסכים להכניס נגב מועד לביתו? ומי יביא לתוך ביתו את הרעה החולה הזו? רק אדם צדיק וישר שגזר בממון אחרים ולכסף אין ערך בעיניו. הוא זה שיוכל בדרך עקיפה לחנך את הגנב ולהראות לו את סדרי העדיפויות האמתיים שבחיים.

שהרי אמרו חכמים שכל הקונה עבד עברי לעצמו כאלו קונה אדון לעצמו, משום שהאדון צריך לנהג בעבד בכבוד ובהגינות ולתת לו את הארוחה הטובה ביותר, הבגדים הטובים ביותר, ולהקדים את הנאת העבד להנאת האדון. ועל ידי כך ילמד העבד דרכי חכמה ויבין שערך הממון פחות מערך כבוד האדם, ואחרי שש שנים בודאי יחזר למוטב, וזאת על ידי שקבל חנוך בדרך של כבוד.

לכל בני קהלות הקדש שובה ישראל, כלם אהובים כלם ברורים, יתברכו מפי עליון בכל הברכות כלם.

פרשת משפטים פותחת בדיני עבד עברי, אדם שירד לדיוטא התחתונה ופגע בממונם של אחיו, וכאשר נתפס בקלקלתו, לא היה לו די ממון כדי להחזיר את גנבתו, לכן מכרוהו בית דין לאדון בעל יכלת, ותמורת עבודתו אצלו שש שנים, פורע האדון את חובו לנגזל. הרי לנו שהתורה נהגה עם הגנב בדרך חכמה מאוד, הרי מטרת התורה הקדושה לא רק להעניש את החוטא על חטאו, כי הבורא לא יחפץ במות המת, כי אם בשובו מדרך ותייה. והיסורים הבאים לאדם, הם בכדי לישר אותו ולכון אותו לדרך של אמת.

לכן, במקום לביש את הגנב ולהשפילו ברבים, בחרה לו התורה דרך של תקון מן השרש, לחנכו בדרך של

ימלא אותו לבו לעשות כזאת ולפגע בכבוד המלכות. אך בת שבע מצאה את הדרך הטובה ביותר.

וכשנתבונן נראה שבראשית דבריה, כלל לא הטיחה דברים בשלמה בנה, רק אמרה שעתה יחשבו הכל שמחמת קלקלתה וחסר כונת לבה יצא כל הדבר הזה. ובכלל לא באה בטענה אל שלמה, רק אמרה לפניו שעתה היא מצטערת על מה שיאמרו עליה, וכביכול שלמה לא אשם במה שקרה, ורק היא אשמה בכל, וע"כ עוררה אותו לשים לב על מעשיו.

ואחר כך עוד הוסיפה בת שבע דברים בדרך של כבוד גדול, ואמרה לו, שאין מתאים למלך רם ונשא כמותו שכל מלכי מזרח ומערב משחרים לפתחו, להתנהג ברבי שתיית היין, ובדבריה כלל לא פגעה בו או הצליפה בו בשבט לשון, רק רוממה את מעלתו והרחיבה בפניו את גדל מעלתו, ואמרה, שלפי מעלתו אין יאה ונאה לאדם במעמד וגדולה שכמותו לנהג כפי שנהג, וזו היתה הכפיה הגדולה ביותר שכפאתו אמו על העמוד, ואין הכונה שמשמש כפאתו והלקתה אותו לעיני כל ישראל, רק שבנעם אמריה ובחכמתה ידעה איך לומר בפניו דברים של כבוד שיכנסו בלבו, ויעשו בו רשם כאלו הלקתה אותו בשבט חבלים.

הרי שבחננוך ונתינת מוסר בחכמה, אפשר לבנות ולהשיג גדולות ונצורות, ועל ידי שבת שבע נהגה בחכמה ובתבונה, לא די ששלמה בנה קבל את דבריה ואת תוכחתה, אלא עוד הוסיף לעשותם עטרה לראשו, כדי שכל בנות ציון יהיו לומדים ממנה גם כן מוסר.

ומזה נלמד גם אנו להתעורר וללמד מוסר, לדעת איך להטיף מוסר ולחנך, שיהיה החנוך רק בדרך של כבוד ואהבה, שזה כפי ערך הדור והצורה הנכונה להתנהג בה לבני התקופה הזאת.

וכן מצינו במשה רבינו שהוכיח את בני ישראל ולמדם מוסר בדרך של כבוד, וכמו שכתוב (דברים א, א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, ופרש רש"י, לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן את כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים, והזכירו ברמז מפני כבודם של ישראל.

ורש"י ז"ל כתב עוד על הפסוק (שם ג) ויהי בארבעים שנה, מלמד, שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד, מייעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראו בני בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, וכן דוד את שלמה בנו.

אכן כשנתבונן בדברי חז"ל נלמד על כוחה של הוכחה בדרך של כבוד (ויקרא רבה י"ב), אמר רבי יודן, כל אותן שבע שנים שבנה שלמה בית המקדש לא שתה בהן יין, כיון שבנאו ונשא את בתיה בת פרעה, אותו הלילה שתה יין, והיו שם שתי משתאות, אחת שמחה לבגין בית המקדש, ואחת שמחה לבת פרעה, אמר הקב"ה של מי אקבל של אלו או של אלו, באותה השעה עלה על דעתו להחריב את ירושלים.

והיה שלמה ישן עד ארבע שעות ביום, ומפתחות של בית המקדש נתונות תחת ראשו. אמר רבי לוי, אותו היום נתקרב תמיד של שחר בארבע שעות, והיו ישראל עצבים, שהיה יום הנכת בית המקדש ולא היו יכולים לעשות מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות. והלכו והודיעו לבת שבע אמו, והלכה היא והקיצתו והוכחתו.

ומוכא בגמרא (סנהדרין ע), אמר רבי יוחנן משום רשב"י, מלמד שכפאתו אמו על העמוד ואמרה לו, מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי, מה ברי הכל יודעים שאבך ירא שמים היה, עכשו יאמרו אמו גרמה לו. ומה בר בטני כל הנשים של בית אבך כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך, ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מזרז ומלבן. ומה בר נדרי, כל נשים של בית אבך, היו נודרות ואומרות, יהא לי בן הגון למלכות, ואני נדרתי ואמרתי, יהא לי בן זריז וממלא בתורה והגון לנביאות.

אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין (שם, ד), אל למלכים אמרה לו, בני מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו עול, ולרוזנים אי שכר, מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר.

אמר רבי יצחק מנין שחזר שלמה והודה לאמו, דכתיב (שם ל ב), כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי, כי בער אנכי מאיש, מנח דכתיב (בראשית ט, כ) ויחל נח איש האדמה, ולא בינת אדם לי זה אדם הראשון, ששניהם נכשלו בגפן היין, ולא למדתו מקלוקולם.

ויש להתבונן באיזה חכמה ותבונה למדה בת שבע את שלמה בנה מוסר ותוכחת, ובאיזה דרך מיחדת הנכה אותו לדרך הישר, הלא מי ימלל ויתאר את מעמדו של שלמה המלך באותו היום, בשמחה הגדולה של הנכת בית המקדש, כאשר הינו עומד בשיא מלכותו ושמחתו. והרי בזמן זה כלל לא נתן לדבר עמו ולמצוא מסלות ללבו, וכל ישראל היו חרדים מפני כבוד המלכות לומר לו דבר וחצי דבר, ואפלו על בטול תמיד של שחר מזמנו חששו לדבר עמו, ומי הוא זה ואיזה הוא אשר

אהבה ואהבה שלום ורעות

שני המארת הגדלים, ומאידך נאמר "את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה", הרי שבתחלה קרא הקב"ה לשני המאורות 'גדולים', ואלו לאחר מכן חלק ביניהם, ורק השמש נקראת גדולה ואלו הירח נקרא המאור הקטן. אלא מכאן למדו חכמים, שאמרה הלבנה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, אפשר ששני מלכים ישתמשו בכתר אחד? אמר לה הקב"ה לכי והמעטי את עצמך. אמרה לפניו: רבוננו של עולם, בשביל שאמרתי דבר הגון לפניך אמעיט את עצמי. אמר לה הקב"ה, לכי המעיטי את עצמך ותמשלי ביום ובלילה, ולא נחה דעתה. אמר לה, בך ימנו ישראל ימים ושנים, ולא נחה דעתה. אמר הקב"ה לישראל, הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הלבנה. ועוד אמרו חז"ל (בראשית רבה ו' ד), שבשביל שמעט הקב"ה את אור הלבנה, הרבה את צבאה כדי להפיס את דעתה, וזהו שנאמר "ואת הכוכבים" והואיל שמעטה את עצמה להיות שולטת בלילה, אמר הקב"ה גוזר אני עליה, בשעה שהיא יוצאת יהיו כל הכוכבים יוצאים עמה, ובשעה שהיא נכנסת יהיו כל הכוכבים נכנסים עמה.

הרי לנו למוד עצום ומחדש עד כמה חמורה הפגיעה בכבוד כל נברא, שהלא הקב"ה אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבא השמים, ובטובו מחדש בכל יום תמיד את כל הבריאה כלה, ואין קיום לכל דבר המצוי בעולם מבלעדי רצונו יתברך. ועם כל זאת מבקש הקב"ה שכביכול עם ישראל יביאו עליו כפרה על מה שמעט את הירח, ולצורך כך גם ברא את כל הכוכבים על כל מסלותיהם וגלגליהם, כדי לרצות את הלבנה.

ובזה יובן מה שאמר דוד המלך "הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם", דהינו, כאשר הקב"ה רואה שאדם נמצא בצרה, מיד הקב"ה משתתף בצערו, ומרפא את שברונו וחובש ונותן רפואה למכת עצבונו. והראיה שהקב"ה נוהג כן, מכך ש"מונה מספר לכוכבים", וכל מטרת בריאת הכוכבים היתה כדי להפיס את צער הלבנה, ולחבש ולרפא את עצבונו ושבר לבה, על שגזר עליה הקב"ה להמעט את אורה. לכן נכללו שתי השבחים הללו יחדו, ואחד מוכיח על חברו, על גדל חסדי ה' ומדת רב טובו, לרחם ולהיטיב עם כל נברא. בעזרת השם נתחזק במדה נפלאה זו, ונעלה על לבנו את מעלת חברנו ולא חסרונו, ובזכות אהבת חנם נזכה לגאולה שלמה.

לכל בני קהלות קודש שובה ישראל, מפי עליון ותתברכו בכל הברכות כלם.

בפרשת משפטים ישנם דינים רבים הנוגעים להנהגות שבין אדם לחברו, דינים ומצוות אלו הם ההמשך למעמד קבלת התורה בהר סיני, וכמו שדרשו חז"ל, ואלה המשפטים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. דהינו, כשם שבמעמד הר סיני היו כלם כאיש אחד בלב אחד באחדות גמורה, חזו היתה המעלה הגדולה ביותר. כך בני ישראל צריכים להמשיך את האהבה והאחדות בניהם, וממילא לא יצטרכו לדינים אלו.

מצינו בחז"ל (ברכות כח), בשעה שחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: רבי, למדנו ארחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהרו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברפי תלמידי חכמים, וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא.

מעשה מפלא זה צריך תלמוד, כיון שבגמרא בסנהדרין (סח) משמע, שאמירה זו של רבי אליעזר היתה סמוך ונראה לשעת פטירתו והסתלקותו מן העולם, בשעה שעמד להוריש צואה רוחנית לתלמידיו ולבני דורו. ורגועי חייו האחרונים, בטרם נר ישראל יכבה, מנחיל רבי אליעזר את תמצית משנת השקפתו - "הזהרו בכבוד חבריכם". מצוה רבי אליעזר את תלמידיו על הזהירות בכבוד הזולת, קדם שהוא מצוה אותם על חנוך הבנים ועבודת התפלה. ואף על פי שחנוך הבנים עומד במעלה יותר מן הכל, וכן התפלה היא מהדברים שעומדים ברומז של עולם (ברכות ו), עם כל זאת מקדים רבי אליעזר לצוות על הזהירות מפגיעה בכבוד הזולת. ללמדנו, עד כמה גדול ונשגב ערך כבוד כל אדם באשר הוא.

נאמר בתהלים "הרפא לשבורי לב ומחבש לעצבותם. מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא". יש להבין, מהו הקשר והשיכות בין שתי המעלות הללו שמשבח בהם דוד המלך את הקב"ה. "הרפא לשבורי לב" הוא שבח לה' שהוא רופא כל בשר ומפליא לעשות, ומאידך "מונה מספר לכוכבים" הוא שבח נוסף של ה' שהוא משגיח ומצוי בכל העולמות, ואפלו את הכוכבים והמזלות ה' מונה וקורא בשמותם. ולכאורה לשני השבחים הללו אין קשר וחבור, ואם כן מדוע כלל וכרך דוד המלך את שתי השבחים הללו יחדו.

ונראה לפרש, דועה הקשיה שהקשה רבי שמעון בן פזי (חלוין ס'), נאמר (בראשית א' טז) "ויעש אלקים את